

Preken

Uitgave van de Apostel Thomaskerk

Kerkdienst van 10 juni 2012, om 10:00 uur in de Apostel Thomaskerk te Enschede

1e zondag van Trinitatis **rechters en marc 3**

Voorganger: Gerard van Zanden (gvanzanden@gmail.com)

Tussen de bekende namen van Debora, Gideon en Simson vinden we in het boek Rechters deze naam. Om het stukje te begrijpen dat we net gelezen hebben, is het handig om te weten hoe het ongeveer gaat met de rechters in het boek Rechters. De verhalen over de rechters beginnen altijd hetzelfde: eerst laat Israël God in de steek en lopen ze achter andere goden aan, al hebben ze nog zo beloofd om dat niet te doen. Vervolgens ontsteekt de toorn des HEEREN en staat hij andere volkeren toe om zijn volk te verdrukken. Na lange tijd gaat het dan eindelijk dagen bij Israël: misschien zijn we fout geweest. Ze roepen tot God en belijden hun schuld. God zegt: "Wat had ik jullie nou gezegd? Ik heb jullie al eerder bevrijd, en toch aanbidden jullie alles wat los en vast zit - behalve mij! Vergeet het maar, ik ga jullie niet redden." De Israëlieten zijn radeloos. "Doe maar met ons wat u goeddunkt, maar verlos ons!" zeggen ze, en ze doen hun vreemde goden weg en beginnen God weer te dienen. God ziet het gebeuren, kan de ellende van zijn volk niet langer aanzien en wijst een rechter aan om het te bevrijden.

Onze Jefta was een van deze rechters. Jefta leefde in een tijd waarin Israël werd belaagd door de Ammonieten. Ammon was een volk dat even ten oosten leefde van Israël, waar nu Jordanië ligt. Jefta was wel een beetje een bijzondere rechter, want er wordt van hem gezegd dat hij een hoerenzoon is, die daarom door zijn broers uit het ouderlijk huis wordt verdreven. Hoerenzoon of niet: over deze Jefta komt de Geest des HEEREN, en met een leger trekt hij op tegen Ammon. Natuurlijk hakt hij de Ammonieten in de pan. Twintig steden verovert hij voordat hij weer naar huis gaat.

Op dat moment begint het stukje uit Rechters 12 dat we zojuist gelezen hebben. Het is het laatste verhaal dat verteld wordt over het leven van Jefta. Een leger uit Efraïm komt naar Jefta toe. Misschien is het wel handig om u daarbij een geografische voorstelling te maken: Efraïm ligt ten westen van de Jordaan en het stadje waar Jefta woont, Mispa, ligt net ten oosten van de Jordaan. Ze steken dus de Jordaan over, van west naar oost, komen aan in de stad waar Jefta woont, en ze maken hem verwijten. "Waarom heb je op eigen houtje oorlog gevoerd tegen de Ammonieten? Waarom heb je ons niet gevraagd? We steken je huis in de fik en jou en je familie erbij!"

Leuke burens, vindt u ook niet? Gaan ze zeuren dat ze niet betrokken zijn in een oorlog die net gewonnen is. Lekker makkelijk! De oplettende lezer van het boek Rechters weet dat ze precies

hetzelfde al jaren eerder hadden gedaan, toen de rechter Gideon tegen een ander buurvolk ten strijde was getrokken. Ook toen was de strijd al gestreden en gewonnen voordat de Efraïmieten gingen vragen waarom zij er niet bij betrokken waren.

Jefta lijkt rustig te blijven. Hij legt keurig uit waarom hij de Efraïmieten niet geroepen heeft. Bovendien is de oorlog al gewonnen, dus het maakt ook niet echt meer uit, toch? Maar de Efraïmieten schelden Jefta en de anderen in Gilead uit. "Jullie zijn niets anders dan een stelletje gevluchte Efraïmieten. Gilead hoort bij Manasse, en dus evengoed bij Efraïm!" Voor ons is dat een beetje moeilijk te begrijpen, maar Jefta voelt zich blijkbaar zo beledigd, dat hij een nieuw leger vormt en nu ten strijde trekt tegen zijn eigen volksgenoten. Let wel: dat gebeurt allemaal nog ten oosten van de Jordaan. Het leger van Efraïm wordt door Jefta uit elkaar geslagen en de mannen van Jefta bezetten vervolgens de doorwaadbare plaatsen in de Jordaan, zodat ze niet meer naar hun woonplaatsen in het westen kunnen.

En het is wel heel aardig wat er dan verteld wordt. Als iemand weer terug naar Efraïm wilde, moest hij de Jordaan over. Daar stond dan iemand de doorwaadbare plaats te bewaken. "Ben je een Efraïmiet?" werd zo iemand dan gevraagd? "Natuurlijk niet", zei hij dan. De bewaker vroeg dan: "Zeg eens 'sjibbólet'?" Een echte Efraïmiet kon dat niet uitspreken, die zei zoiets als 'sibbólet'. Daarmee viel hij door de mand. Hij werd opgepakt en ter dood gebracht. 42.000 Efraïmieten sneuvelden in die tijd op die manier, als we de tekst mogen geloven.

Tja, wat moeten we daar nou van vinden? Wat moeten we daar nou mee? Moeten we dat grappig vinden? Natuurlijk is zo'n sjibbolet wel grappig. Er zijn wel meer van die sjibbolets; zo kunnen Duitsers geen 'Scheveningen' zeggen. Dat wordt dan 'Sjeveningen' en het schijnt dat dat in de Tweede Wereldoorlog heel handig is geweest voor het opsporen van Duitsers. Nog een leuke: als je niet van Urk komt kun je dit niet uitspreken: *Un kweeuwkien mit gerespelde keaze*. En als je geen Fries bent, kun je niet zeggen: *Byter, brea en griene tsiis, wa't dat net sizze kin, is gjin oprjochte Fries*.

Dat is allemaal wel grappig natuurlijk. Maar met dit specifieke sjibbolletgrapje komen, zo lezen we, 42.000 mannen om het leven. Hoe grappig is dat? Hoe kan dat nou gebeuren? Waarom keurt de schrijver van het verhaal deze gebeurtenis niet af? Het staat er zo droogjes: "Zo grepen zij hem, en zij versloegen hem aan de doorwaadbare plaatsen van de Jordaan, en in die tijd vielen uit de Efraïmieten 42.000. En Jefta richtte Israël zes jaren - en hij stierf." Wij zouden natuurlijk graag lezen: "En God vond het verwerpelijk dat Jefta ten strijde trok tegen zijn eigen volksgenoten en ze bij duizenden liet afslachten bij de Jordaan". Maar dat lezen we niet. "Hij richtte Israël zes jaren - en hij stierf." Einde verhaal. Het verhaal van de Rechters gaat wel verder, maar met iets heel anders: "En na hem richtte Israël Ebzan, uit Betlehem. En hij had dertig zonen" enzovoort. Is het dan niet erg wat er hier gebeurt? Is het niet verschrikkelijk? Of vond God het toen misschien heel normaal dat er zoiets gebeurde? Nou ja, kijk, we weten het niet, want het wordt niet gezegd. En wat we er zelf van moeten vinden, tja, we kunnen ervan vinden wat we willen. De tekst zegt er niets over.

Of toch? Laten we eens goed luisteren naar wat de Efraïmieten zeggen die Jefta en zijn mannen komen bedreigen. "Jullie zijn niets anders dan een stel gevluchte Efraïmieten. Gilead hoort bij

Manasse, en dus evengoed bij Efraïm!” Wie de Efraïmieten dit zo hoort zeggen en de Bijbelse geschiedenissen een beetje kent, wordt onmiddellijk herinnerd aan de stamvaders van de stammen Efraïm en Manasse. Deze Efraïm en Manasse waren de twee zonen van Jozef. U weet wel, die jongen die als slaaf verkocht werd door zijn broers. Samen vormen ze de elfde stam van Israël. Het zijn de nakomelingen van deze twee broers die nu zo met elkaar overhoop liggen dat er duizenden doden door vallen. De Efraïmieten en Jefta uit Manasse zijn met elkaar verbonden door hun bloed. Het zijn broers.

Wat is dat toch met broers? Wat gaat daar toch altijd mis? We hadden het al opgemerkt: Jefta had een andere moeder dan zijn broers en werd door die broers zijn ouderlijk huis uit gejaagd. De stamvader van Jefta was Manasse, die nu overhoop ligt met Efraïm. Manasse en Efraïm waren de zonen van Jozef. Jozef werd verkocht door zijn bloedeigen broers. Jozef was de zoon van Jakob. Jakob had ook een broer, weet u nog? Esau. Dat klikte ook bepaald niet. En zo kunnen we nog even terugbladeren in de Bijbel. Tot we bij de eerste broers aankomen. Kaïn en Abel.

En u weet wat er tussen Kaïn en Abel voorviel: op een goede dag sloeg de een de ander dood. God ziet het en vraagt Kaïn: “Waar is Abel, je broer?” En Kaïn: “Ik weet niet. Ben ik mijns broeders hoeder?” En de HEER: “Wat heb je gedaan? Daar is een stem van het bloed van je broer, dat tot mij schreeuwt vanaf de aardbodem!” Ben ik mijns broeders hoeder? Natuurlijk ben jij je broeders hoeder!

Al deze broers uit de Bijbel zijn broers van elkaar door hun bloed. Al hebben ze niet allemaal dezelfde moeder - ze hebben wel dezelfde vader. Maar daarmee is dan ook alles wel gezegd. Deze broers gunnen elkaar het licht in de ogen niet. De haat spat ervan af. Net als bij Kaïn en Abel schreeuwt het bloed van die 42.000 man uit Efraïm ten hemel. Het staat er niet met zoveel woorden, dat het verschrikkelijk is wat er gebeurt in het twaalfde hoofdstuk van Rechters. Dat het bloed van deze 42.000 ten hemel schreeuwt. Maar het is zonneklaar: zo moet het niet zijn tussen broers!

Maar ja, zo gaat dat, tussen broers. Ik weet niet of u zelf een broer hebt. Broers kunnen de beste vrienden zijn, misschien wel omdat ze zoveel op elkaar lijken. Maar broers kunnen ook de grootste vijanden zijn - misschien ook wel omdat ze zoveel op elkaar lijken. Je kunt wel met elkaar verbonden zijn omdat je dezelfde ouders hebt, maar sommige broers raken zo van elkaar vervreemd dat ze eigenlijk geen broers meer van elkaar zijn. Want zeg eens eerlijk: Kaïn en Abel, zijn dat nou broers? Ja, natuurlijk, feitelijk wel, want ze hebben dezelfde ouders. Maar sommige broers zijn geen broers.

En nu lezen we in het evangelie naar Marcus over de moeder en de broers van Jezus, die aankomen bij het huis waar Jezus op dat moment is. Ze sturen iemand naar binnen om hem te halen. Geen idee waarom ze Jezus op dat moment willen spreken. Het zal wel belangrijk zijn geweest, anders waren ze er niet allemaal. De mensen rondom Jezus informeren hem: “Uw moeder en uw broers staan buiten en zoeken u.” Jezus kijkt om zich heen naar de mensen die om hem heen zaten, en zegt: “Zie, mijn moeder en mijn broeders. Want zo wie de wil Gods doet, dié is

Mijn broeder en Mijn zuster en moeder.”

Echte broers worden niet door een bloedband gesmeed. Echte broers worden broers omdat God ze tot broers verklaart. We zongen het aan het begin van de dienst: “Zie toch hoe goed, hoe lieflijk is ‘t dat zonen / van ‘t zelfde huis als broeders *samenwonen*”! Het is één ding om broers te zijn, het is één ding om dezelfde ouders te hebben, maar het is een tweede om écht broers te zijn en met elkaar op te trekken. In de kerk zeggen we dat ook wel tegen elkaar: “broeder” en “zuster”. Heel plechtig hoor, de Statenvertaling zegt het ook en het klinkt heel vroom en correct. Maar een broeder is een broer en een zuster is een zus. Heel gewoon, doodnormaal: broer en zus. En weet u waarom we elkaar aanspreken met broer en zus? Natuurlijk niet omdat we dezelfde ouders hebben. Niet omdat we van nature zoveel met elkaar te maken hebben. Niet omdat we dezelfde interesse hebben. We zeggen dat tegen elkaar omdat Jezus het tegen ons gezegd heeft. Wij zitten daar rondom hem, aan zijn voeten. Het is omdat hij het zegt: “Jullie zijn mijn moeder, mijn broeders en mijn zusters”, dat we het ook echt *zijn*. Jezus wijst daarmee op het gegeven dat wij één en dezelfde vader hebben: onze Vader in de hemel.

Als je kijkt naar al die verhalen over strijdende broers in het Oude Testament, zul je ontdekken dat men dát telkens vergeet. De Bijbel leert ons dat we bij elkaar horen. Dat is de reden van die saaie geslachtsregisters in het Oude en het Nieuwe Testament, begrijpt u wel? Wij horen bij elkaar, dames en heren, pardon, broeders en zusters. Kijk, Matteüs begint zijn evangelie met een geslachtsregister dat begint met Abraham. En dat gaat dan zo van: “Abraham gewon Izak, en Izak gewon Jakob, en Jakob gewon Juda en zijn broers.” Ziet u, dat waren Jefta en de Efraïmieten dus even vergeten - en toen ging het mis! En Lucas wil het nog net even anders vertellen. Hij gaat de andere kant op: “Jezus was de zoon van Jozef, de zoon van Heli, den zoon van Matthat” enzovoort. Zo gaat dat nog even door, en hij eindigt: “de zoon van Enos, de zoon van Set, de zoon van Adam... de zoon van God”. Begrijpt u? De zoon van God! Ook in deze Adam, de zoon van God, zijn we allemaal zonen en dochters van God, en dat wordt ons nu verteld door die andere Zoon van God, Jezus Christus.

Om broer en zus te zijn is het niet van doorslaggevend belang of je dezelfde ouders hebt. “Ben ik mijns broeders hoeder?” Ja, dat ben je. Allereerst ben je dat ten opzichte van de andere kinderen van je ouders. Maar daarnaast zijn we, wij, hier, nu, ook *gewezen* broers en zussen. Jezus heeft ons aangewezen als broers en zussen. De evangelisten wijzen ons erop dat we ook via de bloedbanden uiteindelijk familie van elkaar zijn, niet per se als kinderen van de eerste mens Adam, hoe je je dat verder ook maar zou moeten voorstellen, maar als kinderen van God die de mens op zijn aarde heeft gewild. En ook daarom moeten we onzes broeders hoeder zijn. Dus kijk naar elkaar, en zie! mijn moeder en mijn broeders en zusters!